

בבא מציעא נ"א

ר"נ א' מוכר חוזר לעולם

האכסנאי של רמי בר חמא מכר יין, וטעה במחירו. שאלו רמי בר חמא מדוע עצוב? ואמר לו שהוא עצוב מפני שטעה ומכרו בפחות מדמיו. אמר לו רמי בר חמא, לך חזור בך. אמר לו, שהיתי יותר מהשיעור של 'כדי שיראה לתגר או לקרובו'. שלח אותו רמי בר חמא לרב נחמן, ואמר לו ששיעור בכדי שיראה לתגר או לקרובו נאמר בלוקח שמקחו בידו, ובכל מקום שילך מראה אותו לתגר שיאמר לו אם הוא טעה או לא. אבל המוכר חוזר לעולם, מפני שאין המקח בידו ואינו יודע אם טעה עד שיזדמן לו מקח דומה.

הלוקח מבעל הבית כלי תשמישו אין מועשה באדם שהחזיק ארשכילי, שהם קישורי משי לו אונאה ודרש עבורם ששה זוזים בעוד שהם היו

שווים חמישה, אולם היה מוכן למוכרם גם בחמישה וחצי. ובא אדם אחד ואמר לעצמו, אם אתן לו חמישה וחצי זוזים, אפסיד כיון שחצי הזוז הוא פחות משתות ותהיה מחילה. לכן כדאי שאתן לו ששה, ואתבענו לדין ואשלם רק חמשה. ובאו לפני רבא, אמר לו רבא שדין אונאה נאמר רק בלוקח מן התגר. אבל הלוקח מבעל הבית, אין לו עליו אונאה³²⁹.

מועשה באדם שהחזיק נזמים למכירה, ודרש עבורם שישים זוזים והם היו שווים חמישים, ואם היו נותנים לו חמישים וחמישה היה מוכרם. ובא אדם אחד ואמר לעצמו, אם אתן לו חמישים וחמישה הוא פחות משתות ותהיה מחילה, אתן לו שישים ואתבענו לדין. וכשבאו לפני רב חסדא אמר לו, דין אונאה נאמר רק בלוקח מן התגר, אבל הלוקח מבעל הבית אין לו עליו אונאה. אמר לו רב דימי, ישר, דברך נכונים. וכן אמר רבי אלעזר, ישר. שואלת הגמרא, הרי שנינו במשנה, כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר³³⁰, והרי הדיוט הוא בעל הבית? אמר רב חסדא, מדובר בבגדי קנבוס העומדים למכירה. אבל אדם אינו מוכר את הבגדים וכלי תשמישו החשובים, אלא בדמים מרובים.

משנה

אחד הלוקח ואחד המוכר יש להן אונאה. כשם שאונאה להדיוט כך אונאה לתגר. רבי יהודה אומר, אין אונאה לתגר. מי שנתאנה ידו על העליונה, רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאניתני.

329 מפני שבעל הבית המוכר תכשיטים וכלי תשמישו שחביבים עליו ואינו מוכרם אלא ביוקר הוא כמפרש ע"מ שאין לו עליו אונאה. רש"י.

330 להוציא מדברי ר"י שאומר שכשתגר מכר בזול אין לו אונאה מפני שהוא בקי ומחל משום שהזדמן לו מקח אחר. וא"ת מנין שמדובר בהדיוט שמכר ביוקר אולי מדובר בהדיוט שמכר בזול ונתאנה. וי"ל שאונאה משמע בכל ענין בין שאונה ובין שנתאנה. תוס'.

התורה הזהירה על אונאה גם את הקונה וגם את המוכר

שואלת הגמרא, מנין שגם למוכר וגם ללוקח יש אונאה? שתנו רבנן, נאמר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר

לְעַמִּיתְךָ" "אֶל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת אָחִיו" לומדים כשנתאנה לוקח. ומהכתוב "או קנה" "אל תונו", לומדים כשנתאנה מוכר. וצריך לכתוב בשניהם, בלוקח להשמיע

שאפילו שהלוקח לא יודע בכמה הדבר נמכר ואינו עושה במזיד. ובמוכר כדי שלא נאמר שהתורה לא הזהירה את המוכר באונאה לפי שהוא מפסיד במכירה.

כמו שהאנשים אומרים אם קנית חפץ המתקיים אצלך הרווחת, שלא הוצאת את המעות על הוצאות, ואם מכרת חפץ הפסדת, מפני שתוציא את המעות בהוצאות.

ר"נ א' לתגר ספסר אין אונאה רב אשי למדנו במשנה שלרבי יהודה אין אונאה לתגר. א' חוזר א' בפחות מכדי אונאה

שואלת הגמרא, האם משום שהוא תגר אין לו אונאה? אמר רב נחמן בשם רב, כוונת רבי יהודה ל'ספסר', הקונה ומוכר מיד תמיד

אין אונאה. מפני שהוא יודע כמה מקח שווה, והוא מכר את הדבר בפחות משוויו מפני שהזדמן לו לקנות דבר אחר, והוא צריך את המעות. והוא מחל על האונאה,

ועכשיו הוא חוזר בו. רב אשי אמר, הכוונה היא שתגר אינו בתורת אונאה, וחוזר אפילו בפחות מכדי אונאה, מפני שחייו תלויים במה שמרויח. ושנינו בברייתא

כדברי רב נחמן, רבי יהודה אומר תגר אין לו אונאה מפני שהוא בקי. למדנו במשנה, שמי שהונו אותו, ידו על העליונה

יכול לחזור או לבקש הונאתו. ואילו בברייתא שנינו, אונאה פחות משתות נקנה מקח, יתר על שתות בטל מקח, שתות קנה ומחזיר אונאה דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר יד מוכר על העליונה, רצה

אומר תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתני. וזה וזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו. ומקשה הגמרא, שלכאורה המשנה אינה לא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא.

המשנה אינה כר"נ ולא כר"י הנשיא
ר"א א' אונאה זו איני יודע מי שנאה

אם כרבי נתן הרי במשנה שנינו רצה, ובברייתא לא שנינו רצה³³¹. אם רבי יהודה הנשיא במשנה שנינו שאם הלוקח נתאנה ידו על העליונה, ובברייתא שנינו שרק אם המוכר נתאנה ידו על העליונה?

אמר רבי אלעזר³³², איני יודע מי שנה את משנתנו. רבה אמר, המשנה היא כרבי נתן ויש לשנות בברייתא רצה. רבא אמר, המשנה היא כרבי יהודה הנשיא. והברייתא מפרשת את מה שהתנא שייר במשנה. ואמר רב אשי שכן נדייק ממה ששנינו במשנה, אחד הלוקח ואחד המוכר יש להם אונאה. והמשנה מפרשת את הדין כשהלוקח נתאנה³³³, וראיה שהתנא שייר את המוכר, והתנא של הברייתא מפרש את הדין כשהמוכר נתאנה³³⁴.

ע"מ שאין לך עלי אונאה רב א' יש לו המוכר לחברו חפץ, ואמר לו 'על מנת שאין לך עלי אונאה שמואל א' אין לו אונאה רב אמר יש לו עליו אונאה, ושמואל אמר אין לו עליו אונאה. ולכאורה רב אמר כרבי מאיר, הסובר ש'המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל' אפילו בדבר שבממון. ושמואל אמר כרבי יהודה, שבדבר שבממון תנאו קיים. שכך שנינו, האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאין לך עלי שאר כסות ועונה, הרי זו מקודשת ותנאו בטל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, בדבר שבממון תנאו קיים. דוחה הגמרא, שרב יכול לסבור כרבי יהודה, כיון שרק שם סובר שתנאו קיים מפני שהיא ידעה ומחלה. אבל כאן כיון שלא ידע שהונו אותו, לא מחל על האונאה³³⁵. ושמואל יאמר שרק שם אומר ר"מ שתנאו בטל מפני שהוא עוקר את חיוב התורה בשאר כסות ועונה³³⁶. אבל כאן מי יאמר שהוא עקר דבר³³⁷, יתכן שלא יונו אותו.

ע"מ שאין לך עלי אונאה אין לו אונאה ע"מ אמר רב ענן, הדבר נתפרש לי ממר שמואל שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה כך. האומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה, אין לו עליו אונאה, מפני שמי אומר שתהיה כאן אונאה ויעקור את דברי התורה. על מנת שאין בו אונאה, הרי יש בו אונאה. מפני שאין בלשון זה מחילת אונאה אלא תביעת אונאה, שהוא מתנה את המקח בכך שלא תהיה אונאה³³⁸ והוא

331 ובע"כ קנה ומחזיר אונאה. רש"י.

332 סימן ז"ב ר"ש.

333 רצה אומר לו תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתי.

334 רצה אומר תן לי מקחי או תן לי מה שאוניתי.

335 רב פסק בפי' הכותב אם מתה אינו יורשה, והקשו האם הוא סובר שתנאו קיים הרי רב א' יש לו אונאה. משום שלא ידע שאשתו תמות קודם שהוא ימות. ובפי' אע"פ לא תירצו שבכתובה לא ידעה שתמחול מפני ששם מקשה לשמואל. או שמקשה לאביי שאומר שמסתבר שרב אמר כר"מ. או שכיון שהיא קלה בעיניו להוציאה ידעה ומחלה. תוס'.

336 ואפי' אם יתן אח"כ הוא נותן לה מתנה. רש"י.

337 במכות הקשו לשמואל מאונאה על שביעית משום שיתכן שיפרע לפני השביעית. תוס'.

338 רש"י מפרש שבלשון זה אמר לו שהוא מבטיח שאין בו אונאה. ואם תהיה אונאה יש בו אונאה והוא גם מקח טעות. תוס' הקשו מהגמ' במכות שמדמה את הדבר לאומר ע"מ שלא תשמטני שביעית. וי"ל שאינו מדמהאלא

גם מקח טעות. ומקשה הגמרא ממה ששנינו, הנושא והנותן באמנה³³⁹, והאומר לחבירו על מנת שאין לך עלי אונאה, אין לו עליו אונאה. לרב שאמר שהוא סובר כרבי יהודה, לפי מי נאמרו הדברים? אמר אביי, מסתבר שרב שאמר כרבי מאיר, ושמואל אמר כרבי יהודה. רבא אמר כאן בסתם כאן במפרש. שהרי שנינו בברייתא, במה דברים אמורים בסתם³⁴⁰. אבל במוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה. על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה. וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך במנה יודע אני בו ששוה מאתים. על מנת שאין לך עלי אונאה, אין לו עליו אונאה.

תנו רבנן, הנושא והנותן באמנה הרי זה לא יחשב את הרע באמנה³⁴¹, ואת היפה בשוה. אלא או זה וזה באמנה, או זה וזה בשוה. ונותן לו שכר כתף, שכר גמל, שכר פונדק, שכר עצמו אינו נוטל שכבר נתן לו שכרו משלם. שואלת הגמרא, מהיכן נתן לו שכרו משלם? אמר רב פפא במוכרי בגדי קנבוס שנותנים למי שטורח במכירה ארבע למאה.

לכך שיש חילוק בין לשון ע"מ שאין לך עלי ללשון ע"מ שאין בו. ור' שמואל מפרש שע"מ שאין בו אונאה משמע שלא יחול איסור אל תונו, והרי האיסור חל. והוא דומה ממש לשביעית. תוס'.

339 רש"י פירש שמאמינו שימכרנו כמו שיוכל. אין לו עליו אונאה והרווח וההפסד למשלח. תוס' מפרשים שמאמינו בכמה קנה ונותן לו מעט יותר מכך. תוס'.

340 ר"ח פסק כרה שהחכה כרב באיסורים. התוס' מקשה הרי המחלוקת היא אם חייבלהחזיר אונאה והלכה כשמואל בדינים. בשאלות פירש שפוסקים כרב משום שלדבריו אפשר להעמיד את הברייתא שמחלקת בין סתם למפרש כרב יהודה. וריב"ן פירש שלשמואל יש להסביר בד"א בסתם שלא אמר ע"מ, אבל במפרש ע"מ שאין לך עלי אונאה נעשה כאומר יודע אני שאינו שוה, והיא כר"י. או שנקט אורחא דמילת אשמי שאומר ע"מ שאין לך כעלי אונאה רגיל לומר אני יודע שאינו שוה, והיא גם כר"מ. תוס'.

341 רש"י פירש נותן לו את הרע ומאמין לו שכשימכרנו בחנות כמו שיוכל ישלם לו את היפה כמו ששוהעכשיו וממתין על מעות היפהעד שימכור את הרע, וזה ריבית תוס' מקשה שדין זה שייך לפ' איהו נשך. ונראה כפירוש ר"ח שקנה עשרה דברים בעשרה דינרים. חמישה יפים שכל אחד שוה דינר וחצי. וחמישה שכל אחד שוה חצי דינר. ומאמין לו כמה שילם ויתן לו מעט יותר. ולא יחשב שקנה את הרע בדינר ואת היפה בדינר וחצי. מפני ששילם על הרע דינר מפני ששילם על היפה דינר. אלא אם ימכרם יחד יחשב ששילם דינר על כל אחד, ואם ימכור את הרעים לחוד יחשב כל אחד בחצי דינר. ואם ימכור את היפים לחוד יחשב כל אחד בדינר וחצי. תוס'.